

Katri Riihiaho, Laura Saari

Osallisuuden kokemuksia sijaissisaruuudesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

7.4.2015

Tekijä(t) Otsikko	Katri Riihiaho, Laura Saari Osallisuuden kokemuksia sijaissisaruuudesta
Sivumäärä Aika	37 sivua + 1 liitettä 7.4.2015
Tutkinto	Sosionomi AMK
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaaja(t)	Lehtori Kirsi Lautala Lehtori Ulla Saukkonen
<p>Lastensuojelun asiakasperheiden määrä on ollut viime vuosien aikana kasvussa. Samaan aikaan myös perheisiin sijoittaminen ja uusien sijaisperheiden kysyntä on lisääntynyt. Osaltaan tähän on ollut vaikuttamassa vuonna 2012 uudistettu lastensuojelulaki. Laki velvoittaa käyttämään ensisijaisena sijaishuollon muotona perheisiin sijoittamista. Perheisiin sijoittaminen nähdään lapsen kannalta laitoshoidon inhimillisempänä vaihtoehtona, sillä se tarjoaa lapselle mahdollisuuden perusturvallisuuteen, hoitoon ja läheisten ihmissuhteiden syntymiseen kodinomaisessa ympäristössä (Mikkola 1999: 9).</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa sijaissisarusten osallisuuden kokemuksesta perheessä, jossa vanhemmat toimivat sijaisvanhempina. Tutkimusongelmana opinnäytetyössä on biologisen lapsen osallisuuden kokemus sijoitusprosessissa ja biologisen lapsen osallisuuden kokemus sijaisperheessä. Tiedonkeruu on toteutettu haastattelemalla viittä sijaisperheessä kasvanutta nuorta aikuista. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys on osallisuus ja se tukee tutkimusongelmaan vastaamista. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja aineisto on analysoitu teorialähtöisen teemoittelun avulla.</p> <p>Tulosten mukaan sijaissisarukset tulivat vanhempien taholta kuulluiksi ja he pääsivät vaikuttamaan itseään koskevassa asiassa vanhempien suunnitellussa sijaisvanhemmuutta. Sijoituksen myötä sijaissisarukset ottivat vastuuta vapaasta tahdosta ja he kokivat sijoitetun lapsen muuton olleen myönteinen asia. Sijaissisarukset kokivat heidän osallisuutensa toteutuneen sijaisperheessä elämisen aikana. Toisaalta saadut tulokset osoittivat, ettei viranomaistaho ollut kysynyt, kuullut ja huomionnut biologisten lasten mielipidettä asiasta. Tulosten valossa voi todeta, ettei viranomaistahon toiminta tukenut osallisuuden toteuttamista sijoitusprosessin aikana.</p> <p>Opinnäytetyön avulla voidaan kehittää sijaisperhetoimintaa sijaissisaruuuden näkökulmasta käsin. Sijaissisarusten osallisuuden kokemukset ovat tärkeitä sijaisperhetoimintaa suunnitteleville, sijaisperheiden kanssa toimiville työntekijöille ja sijaisvanhemmiksi aikoville henkilöille.</p>	
Avainsanat	lastensuojelu, sijaisperhe, sijaisvanhempi, sijaissisaruus

Author(s) Title	Katri Riihiaho, Laura Saari Participation Experiences Of Foster Siblings
Number of Pages Date	37 pages + 1 appendices 7 April 2015
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	
Instructor(s)	Kirsi Lautala, Principal Lecturer Ulla Saukkonen, Principal Lecturer
<p>Child welfare client families have been increasing in recent years. At the same time, the demand for families and the placement of new foster families has increased. Part of this has been contributed in 2012 revised the Child protection law. The law obliges to use foster families as the primary form of alternative care homing. Placement in families is seen as a more humane alternative to the institutionalization, as it offers the child opportunity for basic safety, caring, and possibility to form close relationships in a home-like environment (Mikkola, 1999: 9).</p> <p>Purpose of this study was to collect information of foster siblings' participation experiences in a family where their parents work as foster parents. The research problem in the thesis is participation experiences of biological children in the placement process and the participation experiences of the biological children in foster families. Data collection was carried out by interviewing five young adults that were raised in a foster family. The theoretical framework is the participation and it supports responding to the problem. The thesis is a qualitative study and the data was analyzed in theory-based themes.</p> <p>The results indicate that foster siblings felt being heard and being able to influence their parents when they were planning foster parenting. Through the in placement, foster siblings took responsibility by free will, and they felt in placement having a positive overall impact. Also, foster siblings felt that their participation was accomplished during the in placement. On the other hand, the results indicate that biological children felt being not heard, or being neglected, by social workers when foster parenting was planned, and during the actual in placement. In light of these results can be concluded that activities by the public authority did not support foster siblings participation during the in placement process.</p> <p>The thesis can be used to develop foster caring from foster siblings' perspective. Foster siblings' participation experiences in foster caring are important for authorities planning foster parenting, for foster families dealing with social workers, and for those interested in foster parenting.</p>	
Keywords	child protection, foster family, foster parent, foster sibling

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lastensuojelu	2
2.1	Lastensuojelu Suomessa	3
2.2	Sijaishuolto	4
3	Perhehoito	6
3.1	Sijaisvanhemmuus	7
3.2	PRIDE-valmennus	8
3.3	Sijaissisaruus	8
4	Osallisuus	10
4.1	Osallisuuden käsite	10
4.2	Kokemus osallisuudesta	11
4.3	Osallisuus ja lapsen oikeudet	12
4.4	Osallisuuden portaat	13
5	Opinnäytetyön toteutus	16
5.1	Tutkimuskysymys	16
5.2	Tutkimuksen toteutus	16
5.3	Haastatteluiden toteutus	17
5.4	Aineiston analyysi	18
6	Tulokset	20
6.1	Vaikuttamisen mahdollisuus ja kuulluksi tuleminen	20
6.2	Tiedonsaanti	21
6.3	Kuuluminen perheyhteisöön	24
7	Johtopäätökset	28
8	Pohdinta	31
	Lähteet	35
	Liitteet	
	Liite 1: Haastattelukysymykset	

1 Johdanto

Lastensuojelu on ollut viime aikoina paljon esillä eri medioissa. Lastensuojelun tilaa on kritisoitu sosiaalityön riittämättömydestä, mutta myös toisaalta liiallisesta puuttumisesta perheiden elämään. Lastensuojelusta puhuttaessa huomio kiinnittyy pääsääntöisesti perheisiin kohdistuviin lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ja niiden merkitys korostuu silloin, kun puhutaan kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista. Sijoitettujen lasten määrä on ollut kasvussa. Perhesijoitusten määrä on noussut viime vuosina, osaltaan tähän on vaikuttanut vuonna 2012 uudistettu lastensuojelulaki, joka velvoittaa käyttämään perhesijoitusta ensisijaisena sijaishuollon muotona. Uusia sijaisperheitä tarvitaan jatkuvasti, etenkin sellaisia perheitä, jotka tarjoavat sijaishuoltoa nuorille.

Perheeseen sijoittaminen tarjoaa lapselle mahdollisuuden perusturvallisuuteen, hoitoon ja läheisten ihmissuhteiden syntyymiseen kodinomaisessa ympäristössä (Mikkola 1999: 9). Lisäksi se nähdään laitoshoidon inhimillisempänä vaihtoehtona. Sijaissisaruuksiin koskevia laaja-alaisia tutkimuksia on vähän ja biologisten lasten ääni on jäänyt usein kuulumattomiin. Sijaissisaruiden merkityksestä ja kokemuksista perhehoidossa puhutaan edelleen vähän (Hakkarainen 2007: 6).

Mielenkiintomme sijaissisaruuksiin kohtaan heräsi sen vähäisen tutkimuksen vuoksi. Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa sijaissisaruiden osallisuuden kokemuksista perheessä, jossa vanhemmat toimivat sijaisvanhempina. Haastateltaviksi olemme valinneet sijaisperheessä kasvaneita nuoria aikuisia, jotka ovat olleet teini-ikäisiä silloin, kun vanhemmat ovat toimineet sijaisvanhempina.

Opinnäytetyömme taustana on lastensuojelu ja perhehoito. Avaamme lastensuojelun käsitettä yleisesti ja kiinnitämme tarkemmin huomiota sijaisperhehoitoon. Työmme tutkimusongelma rakentuu kahden eri teeman ympärille: biologisen lapsen osallisuuden kokemus sijoitusprosessissa ja biologisen lapsen osallisuuden kokemus sijaisperheessä. Teoreettiseksi viitekehikseksi valitsimme osallisuuden teorian, sillä se tukee tutkimusongelmaan vastaamista. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.

2 Lastensuojelu

Lastensuojelu käsitteenä on monisyinen asia. Lastensuojelu ei ole pelkästään huostaanotettuja lapsia ja nuoria, vaan sillä tarkoitetaan yleisesti lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja sen edistämistä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja lastensuojelulaki määrittävät tiukasti sen, mihin tekijöihin tulee niin viranomaisten kuin maallikkojenkin kiinnittää huomiota. Kaikilla aikuisilla on velvollisuus edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, mutta vanhempien ja huoltajien tehtävänä on turvata lapsen kasvu ja kehitys. Tarkoituksena on, että lastensuojelulaki varmistaa riittävän tukevat ja turvalliset kasvuolosuhteet lapsille ja nuorille, mutta myös mahdollistaa erityisen suojelun. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 2.)

Lastensuojelulaki velvoittaa kunnat järjestämään lastensuojelun siten, että se vastaa sisällöltään ja laajuudeltaan niitä tarpeita, joita kunnassa ilmenee. Kunnan tarjoamat peruspalvelut kuten esimerkiksi terveydenhuolto, päivähoito ja koulu ovat osa ehkäisevää lastensuojelua ja niiden tarkoitus on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. (Taskinen 2010: 19-23.) Viranomaisten velvollisuus on puuttua epäkohtiin ja ennaltaehkäistä niiden syntymistä järjestämällä perheelle riittävät ja oikea-aikaiset palvelut. Aikuisille suunnatuissa palveluissa tulee huomioida perheen kokonaistilanne ja selvittää lasten edun toteutuminen osana lastensuojelutyötä. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 4; STM 2012.)

Lastensuojelulain mukaan lastensuojeluksi määritellään lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ja sen toteutuminen alkaa lastensuojelutarpeen selvityksestä. Ensisijaisesti lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään avohuollon tukitoimena. Avohuollon tukitoimenpiteisiin turvaudutaan silloin, kun lapsen kasvuolot tai lapsen oma toiminta vaarantavat lapsen terveyden ja kehityksen. Avohuollon tukitoimena voidaan tarjota perheelle taloudellista tukea tai sitä voidaan järjestää esimerkiksi tarjoamalla perhetyötä, terapiaa tai virkistystoimintaa. (STM 2012.) Jos perheelle tarjotut tukitoimet eivät riitä turvaamaan lapsen edun toteutumista, voidaan lapsi sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena.

2.1 Lastensuojelu Suomessa

Lastensuojelun historiasta Suomessa on varsin vähän tutkittua tietoa. Lastensuojelun historian lähtökohtana voidaan pitää kaupunkilais- ja maalaisköyhälistöjen lisääntymistä. (Pulma - Turpeinen 1987: 12.) Vielä 1800-luvun aikana oli tyypillistä lähiyhteisön huolehtiminen toisistaan. 1900-luvulle siirryttäessä painotus köyhäinhoidosta lähiyhteisön vastuuna alkoi siirtyä vähitellen kuntien velvollisuudeksi siitäkin huolimatta, että vastuuta muiden hyvinvoinnista otettiin lähiyhteisön sisällä. Vuoden 1923 köyhäinhuoilaissa painotettiin kuntien velvollisuutta niin sanottuun ennaltaehkäisevään köyhäinhuoltoon. Tällä tarkoitettiin sitä, että hoito annetaan kotiin ja se koski nimenomaan lastenhuollon järjestämistä.

Suomen siirtyessä köyhäinhuollosta sosiaaliturvaan 1930-luvulla tapahtui sosiaalipoliitikassa käännekohta. Huoltolakikokonaisuus, joka vahvistettiin 1936, piti sisällään lastensuojelulain ja se mahdollisti yksilöllisen ja tarveharkintaisen sosiaalihuollon. (Pulma ym. 1987: 162, 198.) Vuonna 1937 voimaan astui Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki, johon sisällytettiin osittain köyhäinhuoitolain käytännössä hyväksi katsotut säädökset (Markkanen 2003: 10).

Vuonna 1984 voimaan astuneessa lastensuojelulaissa otettiin huomioon yhteiskuntakehitys ja sen tuomat kielteiset seuraamukset lasten kasvuedoille. Lain suunnittelussa lähtökohtana oli lapsen etu. (Pulma ym. 1987: 244–245.) Uuden lastensuojelulain myötä korostui perheen tukeminen siten, ettei lasta tarvitsisi sijoittaa kodin ulkopuolelle (Ketola 2008: 16).

Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen tilastoraportin mukaan lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat lisääntyneet tasaisesti 1990-luvulta lähtien. Sijoitusten määrä on kaksinkertaistunut ja vuonna 2013 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria oli kaikkiaan 18 022. Vuoden 2013 aikana huostassa olleista lapsista ja nuorista yli puolet (52 %) oli sijoitettuna sijaisperheisiin. Perheisiin sijoitetuista lapsista 12,2 prosenttia oli sijoitettu sukulais- ja lähiperheisiin ja heidän määränsä kasvoi 11,6 prosentilla. Perheisiin sijoitettujen lasten ja nuorten määrä kasvoi vuoden 2013 aikana kaksi prosenttiyksikköä edellisvuoteen verrattuna. Vaikuttaisikin siltä, että pitkäaikaissijoituksissa perhehoito on yleisempää kuin laitoshoido. (Kuoppala - Säkkinen 2013: 3.)

2.2 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan kodin ulkopuolella järjestettävää hoitoa ja kasvatus- ta. Sijoituksella pyritään turvaamaan lapsen kehitys ja hyvinvointi silloin, kun lapsen vanhemmat eivät siihen kykene lain tarkoittamalla tavalla. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 49.) Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, kiireellisesti sijoitettuna, huostaanotettuna tai väliaikaismääräyksellä. Kiireellinen sijoitus tehdään silloin, kun lapsi on välittömässä vaarassa tai hänellä on muutoin sijaishuollon tarve. Huostaanottoon ryhdytään tilanteessa, jossa lapsen kasvu ja kehitys on vaaran- tunut vakavasti eivätkä avohuollon tukitoimet ole riittäviä. Väliaikaismääräyksellä tarkoi- tetaan tilannetta, jolloin sijoitusta koskeva päätös on oikeuden käsiteltävänä. (Lasten- suojelun käsikirja n.d.)

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapai- noiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Mikäli kasvuolosuhteet eivät pysty tur- vaamaan lapsen kehitystä ja terveyttä tai lapsen oma käytös on itseään vaarantavaa, on avohuollon tukitoimet pantava alulle. Tukitoimien avulla edistetään lapsen myönteis- tä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia lapsen kasvatuksessa. (Lastensuojelu- laki 417/2007 § 1, § 34.)

Jos lapsen kasvuolosuhteet tai puutteet huolenpidossa uhkaavat vakavasti lapsen ke- hitystä ja terveyttä, tai lapsi itse vaarantaa vakavasti kehitystään tai terveyttään, on lapsi otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijoituspaikka kodin ulkopuolelta. Huostaanotto on viimesijainen keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Huostaanoton valmisteluun ryhdytään, kun todetaan avohuollon tukitoimien olevan riittämättömiä ja sijaishuollon olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 40; STM 2012.)

Sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota huostaanoton perus- teisiin ja lapsen tarpeisiin. Sijoituspaikan tulee mahdollistaa lapsen läheisten ihmissuh- teiden ja sisarusuhteiden ylläpitäminen sekä hoidon jatkuvuus. Mahdollisuuksien mu- kaan on otettava huomioon lapsen kielellinen, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta. Lapselle voidaan järjestää laitoshoidoa siinä tapauksessa, että hänen etujensa mukais- ta hoitoa ei voida järjestää muulla tavoin. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 50.)

Sijoitukseen johtaneet syyt ovat usein moninaisia ja lapsen suojelun tarpeeseen ovat vaikuttaneet useat eri tekijät. Heinon mukaan lastensuojelun asiakkuuteen johtaneita syitä on ollut muun muassa riittämätön vanhemmuus, vanhempien päihteidenkäyttö, perheväkivalta sekä vanhempien jaksamattomuus ja avuttomuus. (Heino 2013: 96–97.) Lastensuojelun tarvetta voivat aiheuttaa myös lapsen ja vanhempien psyykkiset ongelmat, lapsen koulunkäyntivaikeudet sekä nuoren päihteidenkäyttö (Kananoja – Lähteinen – Marjamäki 2011: 173).

3 Perhehoito

Perhehoitajalain tullessa voimaan vuonna 1992 otettiin käyttöön perhehoitaja-nimike. Perhehoitajat voivat toimia tuen tarpeessa olevien lasten, kehitysvammaisten, mielen-terveyskuntoutujien ja vanhusten parissa. Opinnäytetyössä keskityimme perhehoitajiin, jotka hoitavat kotonaan sijoitettuja lapsia tai nuoria. Lasten parissa toimivia vanhempia kutsutaan yleisesti sijaisvanhemmiksi ja nimike itsessään ulottuu jo aikaan ennen perhehoitajalakia. Sijaisvanhemmuus termi on yleisesti tunnettu ja käytössä oleva nimike, joten käytämme sitä tässä opinnäytetyössä. (Ketola 2008: 18-19.)

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön ympärivuorokautisen huolenpidon, hoidon ja kasvatuksen järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa (Sosiaalihoitolaki 710/1982 § 25). Perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä, joka antaa omassa kodissa sosiaalihoitolain 25§:ssä tarkoitettua perhehoitoa kunnan tai kuntayhtymän kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen mukaan (Perhehoitajalaki 312/1992 § 1). Lapsen sijaishuolto perheessä järjestetään silloin, kun tarkoituksenmukaista hoitoa, kasvatusta ja huolenpitoa ei voida järjestää lapsen omassa kodissa, läheisverkostossa tai kunnan tarjoamissa palveluissa. Perheeseen sijoitetulla lapsella ei myöskään ole tarvetta laitossijoitukselle. (Lastensuojelun käsikirja n.d.)

Vuonna 2012 lastensuojelulain muutokset vaikuttivat perhehoitoon siten, että perheisiin sijoittamisesta tuli ensisijainen sijaishuollon muoto. Lakimuutoksella haluttiin tasapuo- listaa sijoitettavien lasten mahdollisuus päästä perhesijoitukseen. (Perhehoitoliitto 2012.) Lasten ja nuorten sijoittaminen perheisiin jakautuu alueittain epätasaisesti. Jois- sain maakunnissa kuten Ahvenanmaalla suurin osa lapsista ja nuorista on sijoitettuna perheisiin, kun taas Varsinais-Suomessa vain alle puolet asuu perheessä sijoituksen ajan. (THL 2014: 5.) Pääsääntöisesti perheisiin sijoitetut lapset ovat pitkäaikaista hoitoa tarvitsevia ja usein sijoituksen tavoitteena onkin tarjota lapselle koti itsenäistymiseen saakka (Janhunen 2007: 5, 12).

Sijaisperheessä tapahtuvan hoidon tarkoituksena on edistää lapsen sosiaalista kehitys- tä ja perusturvallisuutta sekä mahdollistaa kodinomainen hoito ja läheiset ihmissuhteet. Perhesijoituksella pyritään turvaamaan lapselle pysyvä hoiva ja huolenpito, joiden avul- la tarjotaan lapselle mahdollisuus kiintyä häntä hoitaviin vanhempiin. Lisäksi sijoitus mahdollistaa perheeseen sijoitetulle lapselle läpi elämän kestävien ihmissuhteiden luomisen. Sijoitetulla lapsella on mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon kodissa, jos-

sa lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan. Sijaisvanhemmat tukevat lapsen läheissuh- teita pitämällä yhteyttä lapsen vanhempiin ja sukulaisiin, sillä huostaanoton aikana ha- lutaan ylläpitää lapsen läheisiä ihmissuhteita. (Perhehoitoliitto 2012.)

3.1 Sijaisvanhemmuus

Sijaisvanhemmiksi voivat hakeutua tavalliset perheet, jotka pystyvät tarjoamaan sijoite- tulle lapselle tasapainoisen ja turvallisen kodin. Sijaisvanhemmiksi haluavilta odote- taan, että heidän oma elämänsä ja ihmissuhteensa ovat kunnossa. Perheellä tulee olla kykyä ja valmiuksia vastata sijoitetun lapsen tarpeisiin. Yhteistyöhön lapsen biologisen suvun ja viranomaisten kanssa tarvitaan sijaisperheiltä erilaisuuden hyväksymistä ja yhteistyötaitoja. (Sosiaalivirasto 2014.) Sijaisvanhempien sopivuutta arvioidaan heidän kokemusten, ominaisuuksien ja koulutuksen perusteella, mutta ammatillista koulutusta sijaisvanhemmuuteen ei vaadita. Jos perhehoitajalla on riittävästi kokemusta hoito- ja kasvatustehtävistä sekä työhön soveltuva koulutus, sijaisvanhemmuus voi olla amma- tillista perhehoitoa. (Ketola 2008: 21.)

Sijaisvanhemmiksi aikovat hakeutuvat PRIDE-valmennukseen esimerkiksi sosiaalityön- tekijän kautta. Sosiaalityöntekijä kartoittaa perheen tilanteen ja mahdollisuudet toimia sijaisperheenä. Jos sosiaalityöntekijä toteaa perheen soveltuvan sijaisperheeksi, se kutsutaan PRIDE-valmennukseen. Elokuussa 2011 uudistettu perhehoitajalaki edellyt- tää jokaista sijaisvanhemmaksi aikovaa osallistumaan PRIDE-valmennukseen. (Pesä- puu Ry 2010.) PRIDE-valmennuksen aikana kouluttajat arvioivat perheiden soveltu- vuutta sijaisvanhemman tehtävään yhdessä koulutettavan perheen kanssa (Pelastakaa Lapset ry n.d.).

Sijaisperheet solmivat toimeksiantosopimuksen ja sille maksetaan sijoitetun lapsen hoidosta hoitopalkkiota ja kulukorvausta. Hoitopalkkio määräytyy aina tilanteen mukaan ja siinä otetaan huomioon hoidon vaativuus. Vuonna 2015 hoitopalkkiota maksetaan vähintään 686,25 euroa kuukaudessa ja se on verotettavaa tuloa. Kulukorvauksia maksetaan vähintään 410,66 euroa kalenterikuukaudessa. Kulukorvauksilla pyritään kattamaan lapsen hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset. Hoitopalkkiot ja ku- lukorvaus voivat vaihdella kunnittain. Lisäksi perheelle maksetaan uuden lapsen sijoi- tuksen alussa käynnistämiskorvausta, joka on korkeintaan 2916,43 euroa. Tällä on tarkoitus kattaa lapsen ensimmäisistä menoista aiheutuvat kulut. (Sosiaali- ja terveys- ministeriö 2014.)

3.2 PRIDE-valmennus

PRIDE-valmennus on prosessi, jonka aikana sijaisvanhemmiksi aikoville annetaan tietoa sijaisvanhemmuudesta ja sen haasteista. Valmennus koostuu teemallisista ryhmätapaamisista, kotitehtävistä ja perhekohtaisista tapaamisista. Erilaisten harjoitteiden avulla valmennukseen osallistuvat eläytyvät tilanteisiin, joita sijaisvanhemmuus voi tuoda mukanaan. Kotitehtävien avulla jokainen valmennettava joutuu pohtimaan omia valmiuksiaan toimia sijaisvanhempana. Koulutuksen aikana mitataan sijaisvanhemmuudessa tarvittavia tietoja ja taitoa viiden eri osa-alueen kautta: ”Suojella ja hoivata lasta, tukea lapsen kehitystä ja ottaa huomioon hänen kehitykselliset viiveensä, tukea lapsen suhteita syntymävanhempiinsa ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen, sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan ja tehdä yhteistyötä lapsen asioissa.” Sijaisvanhemmiksi aikovilta edellytetään ymmärrystä siitä, miksi eri osa-alueet ovat tarpeellisia juuri sijaisvanhemmuudessa. (Pesäpuu Ry 2010.)

PRIDE-valmennuksessa on osio, jolla jaetaan tietoa ja kokemuksia perhehoidosta. Tuolloin perheen biologisilla lapsilla on mahdollisuus osallistua koulutukseen ja saada näin tietoa siitä, mitä perhehoito on. Kyseisellä tapaamiskerralla biologisilla lapsilla, mahdollisilla sijaissisaruksilla, on mahdollisuus kysyä heitä mietityttävistä asioista. (Pesäpuu Ry 2010.)

3.3 Sijaissisaruus

Sijaissisaruuudelle ei ole varsinaista määritelmää ja sen merkitystä on tutkittu varsin vähän. Sijaissisaruuussuhde muodostuu sosiaalisista ja psykologisista siteistä. Sijaissisaruuussuhde on sisarussuhteen tapaan vuorovaikutuksen kokonaisuus ja siihen voidaan sisällyttää niin toiminta kuin sanallinen ja sanatonkin viestintä. (Kerola 2010: 14.) Sijaissisaruuuden myötä biologisten lasten rooli perheessä muuttuu ja erityisesti vanhempien lasten vastuu ja tehtävät lisääntyvät (Hakkarainen 2007: 6).

Sisarussuhteiden tapaan myös sijaissisaruuussuhteet voivat olla pysyviä ja pitkäaikaisia ihmissuhteita. Tie sijaissisaruuuteen ei välttämättä kuitenkaan ole niin suoraviivainen ja selkeä. Sijaissisaruuussuhdetta ei voida määritellä ulkoapäin yhtäläillä kuin biologisten

lasten sisarussuhdetta. Sijaissisuus määrittyy jokaisen sijaissisuuden henkilökohtaisena kokemuksena. (Kerola 2010: 14.)

Sijaislapsen muuton myötä perheessä vallinneet sisäiset roolit sekoittuvat ja perheen biologisilta lapsilta odotetaan ymmärrystä uutta tilannetta kohtaan. Perheen biologisten lasten tunteet voivat vaihdella myönteisten ja kielteisten välillä siitäkin huolimatta, että he hyväksyisivät muuttuneen tilanteen. Biologiset lapset voivat haluta säästää vanhempia omilta huoliltaan, koska ne voivat tuntua vähäpätöisillä sijaislasten asioihin verrattuna. Myös kielteisten tunteiden näyttäminen sijoitettua lasta kohtaan voi olla vaikeaa. (Hakkarainen 2007: 6.)

4 Osallisuus

Yksi ihmiseksi kasvamisen edellytyksistä on osallisuus. Osallisuutta voidaan tarkastella monista näkökulmista ja siihen voidaan liittää muun muassa kuulluksi tuleminen, mielipiteen ilmaisu ja jäsenyys omassa yhteisössä. Lapsen osallisuutta ei voida määrittää vain mielipiteen ilmaisulla, vaan aitoon osallisuuteen yhteisössä vaaditaan aikuisten huolenpitoa lapsen edun toteutumisesta. (Nurmi 2011: 6-7.)

4.1 Osallisuuden käsite

Osallisuuden käsitettä tarkasteltaessa voidaan pohtia vastauksia kysymyksiin: Osallisuus missä? Osallisuus mihin? Osallisuus mistä? Osallisuus toteutuu lasten päästessä osallistumaan eri toimintaympäristöissä ja saadessa mahdollisuuden tulla kuulluksi ja vaikuttaa. Osallisuuden toimintaympäristöjä ovat arjen toimintaympäristöt kuten koti, koulu ja harrastukset. Lapsi voi olla osallisena omassa asiassaan tai lapsi voi olla osallisena yhteisössä ja sen päätöksenteossa. Lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta vaatii aikuiselta lapsen kunnioittamista ja mielipiteen huomioon ottamista. (Nivala 2010: 19.)

Osallisuuden käsitteeseen liitetään myös johonkin kuulumisen. Tämä on kokemuksellinen asia, joka tulee ihmisen kokemuksesta yhteisöön kuulumisen kautta. Hyväksyntä, välittäminen ja turvallisuuden tunne edistävät lapsen kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Näitä kokemuksia yhteisö antaa lapselle tyydyttämällä lapsen tarpeita. Perustarpeiden tyydyttäminen kuuluu perheelle, mutta laajemmin lapsen tarpeiden tyydyttämisestä vastaavat myös muut yhteisöt kuten koulu ja koko yhteiskunta. (Nivala 2010: 20.)

Myös vaikuttamisen mahdollisuudet ovat osa yhteiskunnallista osallisuutta. Nykyään puhutaan paljon syrjäytymisen ehkäisemisestä, jonka yhtenä keinona on osallisuuden lisääminen. Yhteiskunnassa osallisena oleminen on löytää paikkansa koulutuksessa, työelämässä, sosiaalisen vuorovaikutuksen verkostoissa sekä kulttuurin ja politiikan aloilla. Koulutus- tai työelämän ulkopuolelle jääminen, sosiaalisten suhteiden puute ja välinpitämättömyys yhteiskunnallista päätöksentekoa kohtaan uhkaavat osallisuutta yhteiskunnassa. (Nivala 2010: 20.) Sosiaalihuollon yksi oikeusperiaatteista on osallisuusperiaate. Sen takana on julkisen vallan velvollisuus järjestää ihmisille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sekä itseensä kohdistuviin toimenpiteisiin että yksikön toimintaan, jonka palveluiden piirissä hän on. (Kananoja ym. 2011: 48-49.)

4.2 Kokemus osallisuudesta

Osallisuuden kokemukset ovat tärkeitä persoonallisuuden ja luovuuden kehittymisen kannalta. Osallisuuden tai osattomuuden kokemukset alkavat karttua jo vauvaiässä riippuen siitä, miten lasta hoitavat aikuiset vastaavat vauvan tarpeisiin. Fyysisesti ja psyykkisesti läsnä olevat ja sitoutuneet aikuiset pystyvät parhaiten tarjoamaan lapselle osallisuuden kokemuksia. Myös sisarusten merkitystä on alettu nostaa esiin entistä enemmän. Lapset ja nuoret tarvitsevat huomioita ja osallistumisen mahdollisuuksia niin omilta vanhemmiltaan kuin muilta heidän elämäänsä kuuluvilta ihmisiltä. Kunnioittavassa vuorovaikutuksessa lapsen ja nuoren minuus vahvistuu ja he hyötyvät aikuisen aidosta ja arvostavasta kohtaamisesta. (Mäkelä 2011: 14-23.)

Aulan mukaan aikuisille on haastavaa asettaa kaikessa päätöksenteossa lapsen paras etusijalle. Lapsen edun toteutumiseen ei aina riitä vain lapsen hyvä, vaan vaaditaan lapsen parasta. Lapsen edun toteutumista voidaan pohtia niin yksittäisen lapsen kannalta kuin myös koko lapsiväestön näkökulmasta. Aula tarkastelee lapsen parasta YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden kautta. Lapsen ihmisoikeudet ja perusoikeudet ovat kriteerinä lapsen edulle. Vanhemmat tai viranomaiset eivät voi toimia lain tai lapsen oikeuksien sopimuksen vastaisesti eli käyttää esimerkiksi fyysistä rankaisemista ja perustella toimintaa lapsen edulla. Lapsen edun määrittelyyn kuuluvat myös lasten mielipiteet ja kokemukset. Näitä voidaan selvittää vain kysymällä lapsilta itseltään. Lapsen mielipiteen mukainen ratkaisu ei kuitenkaan ole välttämättä lapsen edun mukainen, joten aikuisen on otettava vastuu päätöksenteosta. Tästä huolimatta aikuisella ei ole oikeutta sivuuttaa tai väheksyä lapsen mielipidettä. Käsitukset lapsen kasvusta ja kehityksestä vaikuttavat lapsen edun määrittämiseen. Uuden tutkimustiedon myötä määrittely lapsen parhaasta on muuttunut ja esimerkiksi vuorovaikutussuhteiden merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen on alettu arvostaa. Arvioitaessa lapsen parasta määrittely on aina tilannekohtaista ja siihen liittyy tulkintaa. Lapsen edun toteuttaminen on aikuisille sitä helpompaa, mitä paremmin he tietävät lapsen oikeudet ja tuntevat lasten mielipiteet. (Aula 2011: 24-37.)

Esteenä lapsen mielipiteen selvittämiseksi voivat olla aikuisten puutteet vuorovaikutustaidoissa ja kiire. Aikuisten ei pitäisi luulla, että he tietävät asiat lapsia paremmin. Lasten kokemukset ovat aina ainutlaatuisia ja lapsikohtaisia, ja siksi lapsuuden arvostamista on myös lasten tiedon arvostaminen. Osallisuuden kokemuksen kautta lapsi saa tulla nähdyksi ja kuulluksi. Ammattilaisilla saattaa olla pelko, että heidän auktoriteettin-

sa ja asemansa kärsivät lasten kuuntelemisesta ja heiltä kysymisestä. Kuitenkin päätöksentekoon tuo avoimuutta ja läpinäkyvyyttä arvioida toimenpiteitä lapsen edun kannalta. (Aula 2011: 24-37.)

Lastensuojelutyössä tulee erottaa lapsen mielipiteen selvittäminen, puhevalta ja kuuleminen sekä päätösvalta. Lapsen mielipiteen huomioiminen ei tarkoita sitä, että lapsella olisi oikeus tehdä päätöksiä häntä koskevissa asioissa. Kuitenkin lastensuojelulaki velvoittaa kuulemaan lasta tämän iän ja kehitystason mukaisesti. 12-vuotta täyttäneellä lapsella on puhevalta häntä koskevissa asioissa. Lastensuojelulain 13§ määrittää päätösvaltaiset toimijat lastensuojelussa. Huoltajan tulee edistää ja valvoa lapsen osallisuuden toteutumista. Lapselle voidaan määrätä ulkopuolinen edunvalvoja, mikäli huoltaja ei pysty tehtävästä suoriutumaan. (Oranen n.d.)

Lastensuojelua kehitettäessä, suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapset tulee ottaa mukaan oman asiansa asiantuntijoina. Aikuisten tehtävä on luoda mahdollisuudet osallistumiseen. (Oranen n.d.)

4.3 Osallisuus ja lapsen oikeudet

Lapsen oikeudet voidaan tiivistää kolmeen teemaan, jotka ovat:

1. turvallisuus, eli lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan
2. elintaso ja palvelut, eli lapsen oikeus riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista
3. osallistuminen, eli lapsen oikeus osallistua ja tulla kuulluksi kaikissa itseään koskevissa asioissa.

Kolmas teemoista voidaan ymmärtää myös suppeammassa merkityksessä eli sillä viitataan lapsen mielipiteen ilmaisun tukemiseen ja kokemukseen kuulluksi tulemisesta (Nivala 2010: 23). Lapsen oikeuksien 12. artiklan mukaan ”Lapsella on oikeus sanoa mielipiteensä asioista, jotka koskevat häntä itseään. Aikuisten täytyy selvittää lasten mielipide ennen kuin he tekevät lasta koskevia päätöksiä. Lasten mielipide tulee ottaa huomioon päätöksissä”. (Lapsen oikeuksien sopimus.)

Kaikkien kolmen teeman mukaiset oikeudet ovat lapsen osallisuuden kehittymisen perustana. Ihmisoikeuksia ei voi laittaa tärkeysjärjestykseen vaan toteutuakseen ne edellyttävät toistensa toteutumista. Oikeutta osallistumiseen ei ole pidetty niin tärkeänä kuin turvallisuuden tai elintason ja palveluihin liittyviä oikeuksia, mutta osallistumisen oikeus edellyttää turvallisuus-, elintaso-, ja palveluoikeuksien toteutumista. Aikuisen tulee kiinnittää huomioita asioihin, jotka tuottavat lapselle turvallisuudentunteen kysymällä lapsen mielipidettä, koska keskeistä lapsen hyvinvoinnin kannalta on sitä lisäävien voimavarojen turvaaminen ja tarpeiden täyttäminen. (Nivala 2010: 23.)

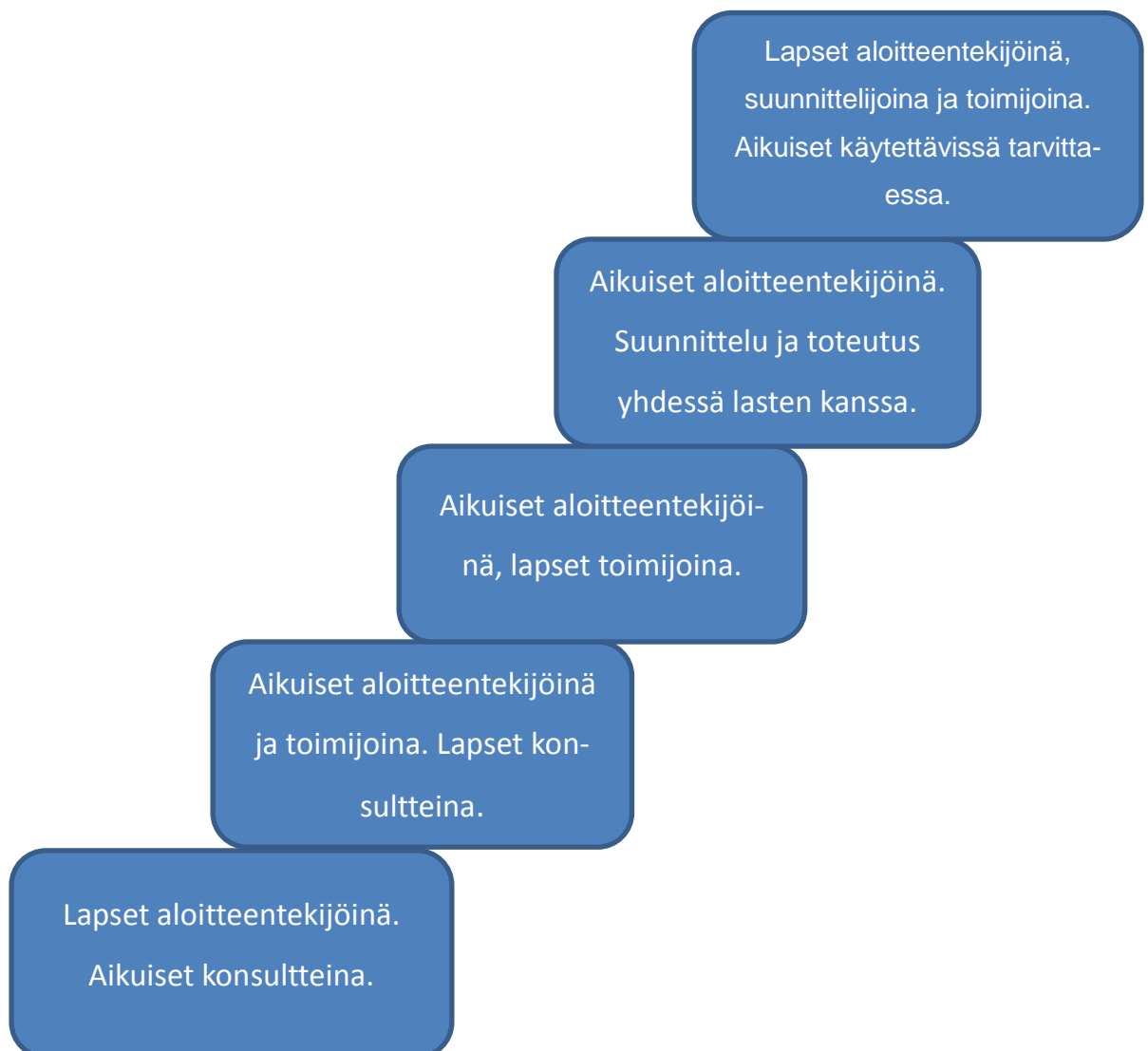
Yksi lapsen kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä on saada olla osallisena itseä koskevissa asioissa, niiden määrittämisessä, toteuttamisessa ja arvioimisessa (Lastensuojelun käsikirja n.d.). Lasten ja nuorten osallisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen kautta. Suomi on ratifioinut tämän ihmisoikeussopimuksen vuonna 1991. Ratifiointi tarkoittaa sitä, että sopimuksen tekeminen ei ole vain poliittinen tai moraalinen sopimus, vaan Suomen lainsäädännössä määritetään vähintään samantasoiset oikeudet kuin lapsen oikeuksien sopimuksessa. (Nivala 2010: 18.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden mukaan lapsen etu tulee aina asettaa ensisijaiseksi. Tämän periaatteen mukaan vallalla olevaa politiikkaa harjoitettaessa sekä päätöksiä ja toimia tehtäessä on pohdittava asioita lasten näkökulmasta niin yksittäisen lapsen kuin koko lapsiväestönkin kohdalla. (Kananoja ym. 2011: 50.) Lastensuojelulaissa säädetään seuraavasti lapsen mielipiteen selvittämisestä ja kuulemisesta: ”lastensuojelua toteutettaessa on selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide sekä otettava ne huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla” (Lastensuojelulaki 417/2007 § 20). Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa. Lapsen mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se on muutoin ilmeisen tarpeetonta. (Hallintolaki 434/2003 § 34.)

4.4 Osallisuuden portaat

Lastensuojelun käsikirjassa osallisuutta kuvataan portailla. Askelmia edettäessä voidaan ajatella osallisuuden lisääntyvän. Tärkeää on huomioida lapsen oma kokemus

siitä, onko hän tullut kuulluksi ja saanut vaikuttaa häntä koskevissa asioissa. Jos lapselle ei synny kuulluksi tulemisen tunnetta, ei voida puhua osallisuudesta.

Ensimmäisellä portaalla lapset voidaan nähdä aloitteentekijöinä ja aikuiset konsultteina. Sijaisperheeksi ryhtymistä suunniteltaessa vanhemmat ovat yleensä niitä, joiden toimesta prosessi saa alkunsa. Toisinaan ajatus voi saada alkunsa myös perheen biologisista lapsista ja tällöin lapset voidaan nähdä aloitteentekijöinä ja vanhemmat toimijoina. Ensimmäisen portaan toteutumista voidaan miettiä myös sijoituksen ajalta. Sijoituksen aikana ensimmäinen porras ilmenee silloin, kun lapset jakavat vanhempien kanssa ajatuksia sijoitukseen liittyen ja vanhemmat kuuntelevat lasta ja kuulevat heidän mielipiteensä.

Toisella portaalla aikuiset nähdään aloitteentekijöinä ja toimijoina, kun taas lapset ovat konsultteina. Tyypillisin tapa aloittaa sijaishemmuusprosessi on edellä mainitun kaltainen. Vanhemmat ovat ottaneet selvää asioista ja he esittävät ajatuksensa perheen biologisille lapsille. Tällöin lapsia kuullaan ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon päätöstä tehtäessä. Sijoituksen aikana toiselle osallisuuden portaalille pääseminen tarkoittaa taas sitä, että vanhemmat ottavat selvää lastensa mielipiteistä ja ajatuksista. Tällöin lapset nähdään konsultteina omasta roolistaan käsin, koska he antavat vanhemmille kokemuspäristä tietoa osallisuuden kokemuksesta perheen sisällä.

Kolmannella portaalla aikuiset ovat aloitteentekijöitä ja lapset toimijoita. Sijoitetun lapsen muuttaessa perheeseen perheen sisäinen dynamiikka muuttuu. Vanhempien vastuulla on osallistaa kaikki perheenjäsenet tasapuolisesti perheen arkeen. Lasten tasa-
puolinen huomioiminen lisää heidän osallisuuden kokemustaan ja he pääsevät omalta osaltaan vaikuttamaan osallisuuden kokemuksen lisääntymiseen.

Neljännellä portaalla aikuiset ovat aloitteentekijöinä, mutta suunnittelu ja toteutus tapahtuvat yhdessä lasten kanssa. Sijoitusprosessin alkaessa lapset pääsevät osallistumaan tulevan muutoksen suunnitteluun. Lasten toiveita kuullaan ja heidät otetaan mukaan sijoituksen myötä tulevien konkreettisten muutosten toteutukseen kotona. Sijoituksen aikana vanhemmat antavat mahdollisuuden osallistua päivittäisten askareiden hoitamiseen lapsen omien valmiuksien mukaan.

Viidennellä portaalla lapset ovat saavuttaneet kokonaisvaltaisen osallisuuden kokemuksen. Heillä on mahdollisuus suunnitella sekä toteuttaa itseään ilman aikuisen aloitteentekoa. Tarvittaessa lapset voivat kuitenkin turvautua aikuisen apuun ja kokea sitä kautta osallisuutta perheyhteisössä. Lapsille annetaan mahdollisuus vaikuttaa ja päättää asioista heidän ikätasonsa huomioiden. Osallisuus voi toteutua, vaikka portaikossa ei päästäisikään ylimmälle askelmalle riippuen mahdollisuuksista ja tarkoituksenmukaisuudesta. (Oranen n.d.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Uusien sijaisperheiden kysyntä on kasvanut viime vuosien aikana ja niitä on etsitty muun muassa lehti-ilmoitusten ja sosiaalisen median välityksellä. Lastensuojelun sijaishuollon työntekijöinä mielenkiintomme aihetta kohtaan heräsi ja halusimme tutkia sijaissisaruuutta. Kävimme tapaamassa sijaisperhetoiminnan kehittämisessä mukana olevaa työntekijää, saadaksemme pohjaa tutkimukselle sekä vinkkejä käytännön työstä sijaisperhetoiminnassa. Hänen kanssaan käydyssä keskustelussa nousi esiin se, että sijaissisaruksilta saatujen kokemusten avulla voitaisiin kehittää sijaisperhetoimintaa. Lisäksi kokemukset toimisivat arvokkaana tietona niin työntekijöille kuin sijaisvanhemmiksi aikovillekin, joten päätimme rajata opinnäytetyömme aiheen sijaissisarusten osallisuuden kokemuksiin perheessä.

5.1 Tutkimuskysymys

Sijaisperheitä koskevia tutkimuksia tehtäessä huomio kiinnittyy yleisemmin perheen sijaislapsiin kuin perheen biologisiin lapsiin. Perheeseen sijoitetun lapsen myötä muutos biologisen lapsen elämässä on suuri ja huomiota tulisikin suunnata enemmän myös biologisten lasten tarpeisiin. (Höjer 2007: 82.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena onkin kerätä tietoa sijaissisarusten osallisuuden kokemuksista sijaisperheessä.

Hakkarainen käsittelee sijaissisaruuutta ja sen merkitystä. Hän toteaa, että sijaissisarouden merkityksestä ja kokemuksista perhehoidossa puhutaan edelleen liian vähän, vaikka sijaissisaruuus Suomessa onkin ollut viime vuosina esillä. (Hakkarainen 2007: 6.) Myös Younesin ym. (2007: 25) mukaan perheen biologisten lasten ajatuksia tulisi aiempaa enemmän huomioida, sillä heidän asemansa on merkityksellinen sijoituksen onnistumisen tai epäonnistumisen kannalta. He toteavat myös, että tutkimustiedon avulla uudet sijaisvanhemmat voisivat olla valmiimpia tekemään päätöksen sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä. Sijaisperheille Suomessa on jatkuvaa kysyntää ja tällöin on voitava tarjota riittävästi tietoa päätöksenteon tueksi.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyössä olemme keränneet tietoa sijaissisarusten kokemuksista vanhempien suunnitellussa sijaisvanhemmuutta sekä heidän kokemuksistaan sijaisperheessä elä-

misestä. Käsittelemme biologisten lasten näkökulmaa sijaisperhetoiminnassa. Tutkimuksessa etsimme vastauksia siihen, miten sijaissisaruksen osallisuus toteutuu sijoitusprosessissa ja sijoituksen aikana. Tutkimuksen kannalta merkitykselliseksi tekijäksi nousivat osallisuuden kokemukset, joten teoreettiseksi viitekehyyksi valitsimme osallisuuden teorian.

Olemme valinneet aineistonhankintamenetelmäksi haastattelun. Kokemusperäisessä tutkimuksessa se on joustava menetelmä ja antaa tilaa haastatteluaiheiden järjestykselle (Hirsjärvi - Hurme 2001: 34). Haastattelutavaksi olemme valinneet puolistrukturoidun eli teemahaastattelun. Teemahaastattelu rakentuu etukäteen valittujen teemojen alle, mutta haastattelukysymykset voivat mukautua haastattelun aikana ja niiden järjestys voi muuttua tilanteen vaatimalla tavalla (Hirsjärvi - Remes - Sajavaara 2009: 161). Sen avulla olemme pyrkineet saamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan kokemuksista sijaissisaruuudessa. Haastattelut olemme suorittaneet yksilöhaastatteluina, sillä halusimme saada jokaisen haastateltavan henkilökohtaisen näkemyksen sijaissisaruteen. Avoimet kysymykset antoivat haastateltavalle mahdollisuuden vastata kysymykseen tilanteessa parhaaksi katsomalla tavalla.

Haastattelun alussa olemme selvittäneet tutkittavien taustaa kolmen kysymyksen avulla. Taustatekijöiden avulla pystymme selittämään kokemusten erilaisuutta suhteessa tutkimuskysymykseen (Vilkkä 2009: 84). Kokemusten syntymisen kannalta merkityksellistä on tutkittavien ikä sijoituksen alkaessa ja sen aikana. Osaltaan kokemusten syntyyn ovat vaikuttaneet myös sijoituksen kesto ja sijoitettujen lasten määrä. Tutkimuksen haastattelukysymykset rakentuvat kolmen eri teeman ympärille ja ne nousevat osallisuuden teoriasta. Näitä teemoja ovat vaikuttamisen mahdollisuus ja kuulluksi tuleminen, tiedonsaanti sekä kuuluminen perheyhteisöön.

5.3 Haastatteluiden toteutus

Tutkimusongelmasta riippuen haastateltavien valinta voidaan tehdä joko omakohtaisen kokemuksen tai tutkittavaa asiaa koskevan asiantuntemuksen pohjalta (Vilkkä 2009: 114). Etsimme opinnäytetyössämme vastauksia omakohtaisen kokemuksen pohjalta, joten rajasimme haastateltavat nuoriin aikuisiin. He kaikki ovat olleet teini-ikäisiä sijaissisaruksena ollessaan. Halusimme tutkia kyseistä ikäryhmää sen vuoksi, että murrosikä itsessään jo saattaa olla nuorelle haastavaa aikaa ja sijaissisaruus tuo siihen oman

lisänsä. Täysi-ikäisen haastattelemiseen emme tarvinneet lupaa ja jokainen osallistui haastattelututkimukseen omasta tahdostaan ja halustaan jakaa kokemuksensa. Valitsimme täysi-ikäiset myös siitä syystä, että heidän näkemyksensä perustuu pidempiaikaiseen kokemukseen sijaissisaruuudesta verrattaessa pienempään lapseen.

Etsimme haastateltavia Uudenmaan Sijaiskotiyhdistyksen suljetun Facebook-ryhmän kautta ja käytimme myös omia sosiaalisia verkostojamme. Saimme kerättyä haastatteluun sellaisia nuoria, jotka olivat asuneet perheessä, jonne oli sijoitettuna lapsia. Haastatteluhetkellä kukaan tutkimukseen osallistuneista ei asunut enää lapsuudenkodissaan. Haastateltuamme viittä nuorta aikuista tulimme siihen tulokseen, etteivät lisähaastattelut tuo enää tutkimukseen monipuolisuutta, olimme siis saavuttaneet saturatiopisteen. Saturatiopisteellä tarkoitetaan tutkimuksessa tilannetta, jossa lisäaineiston avulla ei saada enää tutkimusongelman kannalta lisää tietoa (Vilkkä 2009: 127).

Tutkittavalle on tärkeä tiedottaa ennen haastattelun alkua, mitä tutkimuksen kuluessa voi tapahtua. Tutkimukseen osallistuvan tulee tutkijan antamien tietojen valossa pystyä tekemään päätös tutkimukseen osallistumisesta vapaaehtoisesti. (Hirsjärvi ym. 2009: 25.) Haastattelujen alussa kerroimme, mistä tutkimuksessa on kyse ja miten tulemme tutkimusaineistoa käsittelemään. Lisäksi kerroimme aineiston olevan salassa pidettävää. Jokainen osallistuja sai itse päättää hänelle sopivan haastatteluajan ja -paikan.

Yhdelle tutkimukseen osallistuvalla lähetimme haastattelukysymykset etukäteen hänen omasta pyynnöstään. Haastateltavan äidinkieli ei ollut suomi, joten hän halusi varmistaa ymmärtävänsä kysymykset oikein. Muut osallistujat kuuluivat kysymykset haastattelutilanteessa.

5.4 Aineiston analyysi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analysointitavalle ei ole annettu tiukkoja rajoituksia, joten oikean analysointitavan löytäminen voi olla haastavaa. Tärkeintä kuitenkin on, että analysointitavalla voidaan vastata riittävän hyvin tutkimusongelmaan. (Hirsjärvi ym. 2013: 224.) Olemme valinneet aineiston analysointitavaksi teemoittelun. Teemoittelu nähdään laadullisessa tutkimuksessa suositeltavana tapana silloin, kun etsitään käytännölliseen tutkimusongelmaan vastauksia. Teemoittelua apuna käyttäen olemme pystyneet etsimään aineistosta tutkimusongelman kannalta merkityksellisiä teemoja ja vertaile-

maan niiden esiintymistä saamastamme aineistosta. (Eskola - Suoranta 1998: 175-179.) Opinnäytetyömme kannalta merkityksellisiä kysymyksiä olivat sijaissisarusten osallisuuden kokemukset sijoitusprosessin alussa ja sijoituksen aikana, joten etsimme vastauksia näihin kysymyksiin aineiston analysoinnilla.

Haastattelun alussa kysyimme tutkittavilta luvan haastattelun nauhoitukseen. Haastattelun päätyttyä kirjoitimme aineiston puhtaaksi sanasta sanaan. Tätä kutsutaan litteroinniksi. (Hirsjärvi ym. 2013: 222.) Opinnäytetyön valmistuttua tuhosimme haastattelunauhat ja niiden litteroinnit.

6 Tulokset

Opinnäytetyön tulokset perustuvat nuorten aikuisten vastauksiin. Kaikkien haastateltavien sijaissisarusten perheisiin on sijoitettu useampia lapsia, joten heidän kokemuksensa perustuvat usealle eri ikäkaudelle. Sijaissisarukset ovat kestäneet haastatteluhetkeen mennessä viidestä seitsemääntoista vuoteen ja perheisiin sijoitettujen lasten määrä on vaihdellut kahdesta kahdeksaan.

Olemme jakaneet tulokset kolmen eri teeman alle. Kahdessa ensimmäisessä teemassa käsittelemme sijaissisaruksen osallisuuden kokemusta sijoitusprosessin alussa ja kolmannessa osallisuuden kokemusta sijoituksen aikana.

6.1 Vaikuttamisen mahdollisuus ja kuulluksi tuleminen

Lastensuojelun käsikirjan mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada olla osallisena lasta koskevissa asioissa (Oranen n.d.). PRIDE-valmennuksen yhtenä tehtävänä on antaa tietoa sijaisperheeksi aikoville vanhemmille, heidän lapsilleen sekä lähiverkostolle. Tarkoituksena on, että kiinnostuneet ja osalliset otetaan osaksi valmennusta ja itse prosessia. (Pesäpuu Ry 2010.)

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten aikuisten mukaan sijaisvanhemmuudesta on keskusteltu ja heidän mielipidettään on kysytty ennen virallista päätöstä. Osa haastateltavista koki, ettei heidän mielipiteellään ollut varsinaista merkitystä, sillä päätös oli kuitenkin vanhempien tekemä. Vastauksista kävi kuitenkin ilmi se, että nuoret olivat luottaneet vanhempien päätökseen sijaisvanhemmuudesta, eivätkä he kyseenalaistaneet asiaa. Haastateltavat kertoivat, etteivät he varsinaisesti tieneet, millaisesta asiasta on kyse, mutta sijaisperheenä toimiminen koettiin kuitenkin myönteisenä asiana.

”Et me istuttiin sohvalle ja äiti ja isä kertoivat mulle ja mun veljelle, että mitä mieltä ootte asiasta ja me oltiin tosi innossaan –joo joo, tottakai halutaan sijaissisaruksia. Kyllä me ollaan varsinkin alkuvaiheessa saatu vaikuttaa.”

Pääsääntöisesti tutkimukseen osallistuvat kokivat jääneensä PRIDE-valmennuksen ulkopuolelle. He eivät olleet osallistuneet valmennukseen, eikä heidän mielipidettään

oltu kysytty viranomaistaholta. Yhden haastateltavan mielipidettä oli kuultu sosiaalityöntekijän toimesta ja hän koki, että hänen mielipiteellään oli ollut merkitystä päätöksenteossa.

”Mentiin käymään sosiaalityöntekijän luona ja siinä kysytään jokaisen lapsen mielipide tietysti et käykö se. Kyl mä sit suostuin kans siihen ja nää kaks pikkuveljee kans oli niin, että saa tulla. Myös vanhemmat kysyi et onk se okei mut ei se mua silleen haitannut. Oli ihan mukava juttu. Mielipiteeni otettiin huomioon. Kyl se niinku ratkas kans siinä.”

Lapsen kuuleminen ja hänen mielipiteensä selvittäminen voidaan nähdä osana osallisuuden kokemuksen toteutumista. Vanhemmille jää kuitenkin viimesijainen vastuu päätöksenteosta, sillä lapsen mielipiteen mukainen ratkaisu ei välttämättä ole hänen etunsa mukainen. (Aula 2011: 24 -37; Oranen 2011.) Haastatteluista kävi ilmi, että jokainen vanhempi oli kuullut lasta ensimmäisten sijoitusten kohdalla ja he olivat ottaneet lasten mielipiteet huomioon. Seuraavien sijoitettujen lasten kohdalla mielipidettä ei enää useinkaan oltu kysytty. Haastateltavat uskoivat vanhempien toimineen omien päätöksensä varassa heidän mielipiteistään huolimatta. Osa haastateltavista koki, että uudet lapset olivat lähes itsestäänselvyyksiä silloin, kun saman perheen sisältä sijoitettiin lapsia. Haastatteluissa nousi esiin myös vanhempien luottamus omia biologisia lapsia kohtaan, sillä vanhemmat uskoivat lastensa olevan riittävän valmiita uuden lapsen sijoitukseen.

”Mielipiteeni otettiin huomioon, mutta vaikka oltais sanottu, että mitä helkattia te tuommosta, niin kyl ne siitä huolimatta ois ottanu. Ja ei ne ois ottanut, jos ei olis tiennyt, että me ollaan valmiita siihen ja me luotettiin heidän päätöksen tekoon.”

”No sai ja ei. Eli en tiä oliko 14-vuotiaalla lapsella mittään merkitystä mitä se sanoo siihen asiaan. Niinkö sanoa ottaa vai ei, että no mullahan oli vastaus sen suhteen.

6.2 Tiedonsaanti

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä häntä koskevissa asioissa. Aikuisten velvollisuus on selvittää lapsen mieli-

de ja ottaa se huomioon päätöksenteossa. Päätökset pitää perustella lapselle ymmärrettävällä tavalla ja lapsella on oikeus myös riittävään tiedonsaantiin mielipiteensä muodostamiseksi. (Lapsen oikeuksien sopimus.)

Sijaissisarukset kokivat, että vanhemmat olivat kertoneet heille uudesta perheenjäsenestä parhaan tiedon ja kyvyn mukaan. Vastauksista nousi esiin, ettei vanhemmillakaan ollut aina riittävästi tietoa sijoitettavasta lapsesta. Viranomaisilta haastateltavat eivät olleet saaneet tietoa sijaisperheenä toimimisesta tai sijaislapsesta. Toiset kokivat, ettei sosiaalityöntekijä ollut antanut totuudenmukaista tietoa sijoitettavasta lapsesta. Näissä tilanteissa vanhemmat olivat olleet kykenemättömiä valmistelemaan lapsiaan sijaislapsen tulon tuomaan muutokseen.

”Kerrottiin siitä etukäteen. Vähän osas kuvitella, mutta ei sitä ihan tiennyt, että minkä näkösiä sieltä on tulossa tai minkälaisia.”

”No mä sanosin kyllä, että ei paljon mitenkään, koska... Me ollaan nyt jälkeenpäin puhuttu paljon, varsinkin äidin kanssa, et niillä ei ollut minkäänlaista tietoa et miten niitten kuuluis valmistella meitä. Et mä näen että he on tehnyt parhaansa.”

Kolme haastateltavaa viidestä kertoi tavanneensa sijaislapsen ennen muuttoa. Kaikille haastateltaville oli kerrottu lapsen perustiedot, mutta tarkemmin taustoista oli kuullut vain kaksi. Osalle sijaissisaruksista oli kerrottu myös syitä sijoitukselle. Vanhemmat olivat keskustelleet biologisten lasten kanssa arkeen vaikuttavista tekijöistä ja he olivat käyneet läpi käytännön asioita. Keskusteluissa vanhemmat olivat tuoneet esiin sijoitettavan lapsen erityispiirteitä ja –tarpeita. Nämä tekijät eivät kuitenkaan olleet vaikuttaneet sijaissisarusten ajatuksiin kielteisesti.

”No jaa-a... Tästä yhestä saatiin enemmän tietoa, hänellä oli aika rankka tausta, näky selvästi FAS-piirteet. Vanhemmat puhuivat avoimesti mun kanssa mitä FAS voi tuoda tullessaan. Sit nää muut mun mielestä näistä ensimmäisistä ei oikeastaan mitään muuta kuin mitä se kriisiperhe mahdollisesti kertoi.”

Biologisten lasten tarpeisiin ja ajatuksiin tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota, sillä heidän asemallaan on merkitystä sijoitusten onnistumisten tai epäonnistumisten

kannalta (Höjer 2007: 82; Younes ym. 2007: 25). Sijaisperheessä biologisten lasten osallistaminen arjen asioihin tukee heidän kuulumistaan perheyhteisöön ja lisää osallisuuden kokemusta. Sijaissisarukset kokivat uuden lapsen muuton myönteisenä asiana. Lapsi nähtiin osana perhettä ja hänestä haluttiin pitää huolta muiden sisarusten tavoin. Uusi perhetilanne lisäsi joidenkin haastateltavien varovaisuutta kotona, sillä he eivät halunneet aiheuttaa turhia jännitteitä kodin ilmapiiriin. Sijaisperheen lasten tasavertaisuus sekä yhdenmukaiset säännöt koettiin tärkeinä.

”Me oltiin kaikki tosi innoissaan. Tavallaan se suhtautuminen alusta asti, että tää sit tulee olemaan mejän pikkusisko. En halua millään tavalla erottaa biologisia sijaislapsista.”

”Mitähän nyt oikeen, yritti olla mukava silleen alussa, ettei tuu mitään jännitystä, mut eihän sitä loppujen lopuks ihan tiiä. Se on tärkeätä, että kaikilla lapsilla on samat säännöt. Koen olleeni samanarvoinen vanhempien silmissä.”

Yksi haastateltavista oli ollut seitsemän vuotta ensimmäisen lapsen muuttaessa heidän perheeseensä. Tämän sijoitetun lapsen tuoma muutos oli ollut niin traumatisoiva, ettei haastateltavalla ollut tarkkoja muistikuvia kahden ensimmäisen vuoden ajalta. Ainoat muistikuvat liittyivät sijoitetun lapsen häiriökäyttäytymiseen ja siihen, miten se vaikutti haastateltavan omaan psyykkiseen hyvinvointiin. Myöhemmin sijoitettujen lasten kohdalla tutkittavan kokemukset olivat muuttuneet myönteisemmiksi.

”No, itse asiassa täytyy sanoa, että mä mietin sitä itekin mitä ne herätti, koska se on ihan selkeästi ollut aika traumaattinen kokemus mulle, kun mulla on kahden vuoden muistikatko siitä eteenpäin. Et ainoa minkä mä muistan oikeestaan oli tää seuraava lapsi, joka tuli ja se oli positiivinen kokemus. Mut kyl se semmosta, mä tiedän, että mä ajattelin, että nyt nää lapset tarvii mun äitiä ja isää, että mun tarvii olla se iso tyttö täällä... Mä muistan että tää ensimmäinen lapsi kiusasi tavalla, johon kukaan normaali ei pysty sellaisilla eleillä ja pienillä sanoilla vaan...no jos mä oisin pystynyt raivoamaan niin oisin raivonnut, mut mä käänsin sen sisäänpäin.”

6.3 Kuuluminen perheyhteisöön

Sijoituksen alkuvaiheessa perheen biologiset lapset jäävät usein vähemmälle huomiolle, sillä sijoitettu lapsi tarvitsee paljon vanhempien aikaa. Perheessä asuvien biologisten lasten tunteet voivat vaihdella myönteisten ja kielteisten välillä siitäkin huolimatta, että he hyväksyvät muuttuneen tilanteen. Sijaissisarukset haluavat säästää vanhempia omilta huolilta, jotka voivat tuntua vähäpätöisemmiltä sijaislasten asioihin verrattuna. (Hakkarainen 2007: 6.)

Osa sijaissisaruksista koki oman asemansa perheessä pysyneen samana, kun taas toiset kertoivat jääneensä sijoitettujen lasten varjoon. Kaikista haastatteluista kävi kuitenkin ilmi se, että sijaissisarusten perusluottamus vanhempiin säilyi sijoituksen aikana. Vaikkakin vanhempien aika kului pitkälti sijaislapsen parissa, erityisesti sijoituksen alkuvaiheessa, sijaissisarukset eivät kokeneet sijaislapsia itselleen uhkana. He eivät myöskään syyttäneet vanhempiaan ajan kulumisesta sijoitettuun lapseen. Sijaissisarukset pystyivät mukautumaan muuttuneeseen elämäntilanteeseen ja ymmärtämään sijaislapsen tarpeita.

”Joo ehdottomasti. Just tää huomio, et kun on ollut niin monta ja niin vaativiakin lapsia, että eihän me biologiset lapset saada sitä huomioo samalla tavalla. Sit kun lapsia on ollut paljon, niin jotenki semmonen näkymättömyys. Ja sit myös tietysti se vastuu niistä sijaissisaruksista...”

”En saanut samalla tavalla huomiota, mutta en syytä siitä vanhempia.”

Sijaissisaruus tuo mukanaan uuden roolin ja erityisesti vanhempien lasten vastuu ja tehtävät lisääntyvät (Hakkarainen 2007: 6). Haastateltavat kokivat vastuun lisääntyneen sijoitettujen lasten myötä. Sijaissisarukset ottivat enemmän vastuuta omista menoistaan ja kokivat vastuun lisääntyneen kodin arjessa. Se näkyi muun muassa kodinhuollollisten tehtävien tekemisenä sekä sijoitettujen lasten hoitamisena. Vastuun kasvaminen koettiin myönteisenä asiana ja haastateltavat ottivat vastuuta lisää myös omasta aloitteestaan. Vastauksista kävi ilmi vanhempien luottamus omia biologisia lapsia kohtaan ja se osaltaan tuki lapsen kuulluksi tulemistä ja osallisuutta.

”Tietenki muuttu. Ei ollut enää pienimmästä päästä ja jotenki sain hirveesti vastuuta siinä. Niin tottakai se vaikutti koko perheeseen, mutta tosi hyvällä tavalla.”

Vanhempien tehtävänä on varmistaa lapsen etujen toteutuminen siten, että lapsen aito osallisuus yhteisössä täyttyisi (Nurmi 2011: 6-7). Lapsen kasvun ja kehityksen perusedellytys on saada olla osallisena itseä koskevissa asioissa. Lapsen osallisuuden kokemusta voidaan lisätä silloin, kun hänelle annetaan mahdollisuus osallistua itseään koskevien asioiden määrittämiseen, toteuttamiseen ja arvioimiseen. (Oranen 2011.) Sijaissisarukset kokivat saaneensa vanhemmilta riittävästi tukea, aikaa ja huomiota sijoitetuista lapsista huolimatta. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat olleensa mukana, kun heitä itseään koskevista asioista on päätetty. Heidän mielipiteitään oli kuultu perheyhteisön sisällä.

”No enköhän määhän sitä ihan riittävästi saanu, että en ollu mikkään huomiokipiä kuopus kuitenkaan, että oli omat jutut mitä teki ja mitä halus tehdä, mutta ko kaikkia ei saanu tehdä niin kiellettiin, eikö seki oo jotaki huomiota kun kielletään.”

”En oo millään tavalla tuntenu, että oisin jäänyt kakkoseksi, kun uusia lapsia on tullut tai mitenkään jäänyt vähemmälle huomiota. Ei sitä ajatellut, että tuo pikkukakara vie kaiken huomion tai rahat tai tavaroita tai yhtään mitään, et jotenki se oli niin luonnollinen.”

Sijaissisaruus määrittyy jokaisen sijaissisaruksen henkilökohtaisena kokemuksena. Sijaissisaruussuhde muodostuu sosiaalisista ja psykologisista siteistä, jotka kuuluvat vuorovaikutuksen kokonaisuuteen pitäen sisällään niin toiminnan kuin sanallisen ja sanattomankin viestinnän. (Kerola 2010: 14.) Kokemukset sijaissisaruuudesta vaihtelivat jokaisen sijoitetun lapsen kohdalla ja ne koettiin yksilöllisinä sisarusuhteina. Etenkin pienempiä lapsia haluttiin hoivata ja heidän hyvinvointiaan pidettiin tärkeänä. Isompien lasten kohdalla sijaissisaruussuhteisiin vaikutti sijoitetun lapsen persoona ja hänen mahdollinen haasteellinen käyttäytyminen. Osa haastateltavista koki, ettei sisarusuhteen syntyminen joihinkin sijoitettuihin lapsiin ollut mahdollista, siksi että sijoitetuilla lapsilla oli paljon sosiaalisia ongelmia.

”Kyllä oli sellainen tietynlainen holhoava asenne häntä kohtaan. Kyllähän se sillälaililla velipoika on. Kun ne käy jossain äitillä ja isällä, niinku just tämä joka on muuttanut pois, niin me jutellaan. Ei semmoista sidettä ole, että mun pitäis sille soittaa ja kysyä mitä sulle kuuluu.”

”Sanoisin, että kolme näistä lapsista on tosi läheisiä. Et ne tuntuu ihan sisaruksilta, et kyllähän mä oon isosisko, ”tai melkein äiti”. Ovat tosi rakkaita. Mutta nää kaks, jotka on ollu liian traumatisoituneita niin niitten kans ei pysty kukaan solmimaan läheistä suhdetta, niin heidän kanssa ei ole muodostunut sisaruussuhdetta samalla tavalla.”

Sijaisperheiden arvomaailmassa korostuivat toisten huomioiminen ja jakaminen jo ennen sijoitusprosessin alkua. Ilmeni, että sijoituksen myötä sijaissisarukset kokivat tulensa entistä suvaitsevaisemmiksi sekä vastuuntuntoisemmiksi. Sijaissisarukset olivat oppineet jakamaan itselleen tärkeitä asioita paremmin ymmärtäen, etteivät he voi saada kaikkea itselleen. Heille oli tärkeää toimia hyvänä esimerkkinä sijoitetuille lapsille.

”Sijaissisaruus on tehnyt enemmän niinku toisia huomioon ottavaksi. Sitä ei voi olla niin itsekäs, kun joutuu antamaan ja jakamaan omistansa.”

”Kyl se varmaan, et ehkä enemmän osaa ottaa sitä vastuuta, et yrittää vähän aikuisemmin ajatella varsinki silloin kun vielä kotona asuin, ettei ihan lähe sinne naperotasolle.”

Kaikki sijaissisarukset olivat kasvaneet ydinperheessä. Sijaissisaruus koettiin asiana, joka oli muuttanut haastateltavien asenteita ja suhtautumista ympäröivään maailmaan. Sijoitetun lapsen myötä tiedon ja ymmärryksen määrä erilaisuutta kohtaan oli lisääntynyt. Haastateltavat kertoivat päässeensä tutustumaan sellaiseen maailmaan, joka oli heille entuudestaan vieras. He kokivat olleensa onnekkaita siitä, millaisessa perheessä olivat itse saaneet kasvaa.

”Alusta pitäen on ollut semmoset arvot takana, et se ei oo sinällään vaikuttanut tuo sijaislasten tulo. Tietää paljon enemmän asioista. Ja ymmärrys sitä kohtaan, että meitä on täällä maailmassa helkkarin paljon erilaisia, kaikilla ei mee asiat niin hyvin kuin on ite saanut kokea lapsuudessa... Suvaitsevammaksi on kyllä joutunut kasvaa ihan joka suunnassa.”

Osa haastateltavista koki sijaissisaruedella olleen merkitystä ammatinvalinnassa. Koulutuksen myötä tieto lastensuojeluun liittyvistä asioista ja siihen vaikuttavista tekijöistä oli kasvanut ja ymmärrys yhteiskunnassamme esiintyvää eriarvoisuutta kohtaan oli saanut uusia näkökulmia. Koulutus ja työkokemus olivat lisänneet tietoisuutta sijoitettujen lasten haasteista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Koulutuksen saaneet kuvasivat omaa kokemustaan suhteessa sijoitettuihin lapsiin osittain ammatillisin termein. He tiedostivat sen, ettei kaikkia sijoitettujen lasten ongelmia voi ratkaista heidän kokiemiensa traumaattisten kokemusten vuoksi, mutta näille lapsille voidaan tarjota korvaavia kokemuksia turvallisen arjen avulla.

”Koko maailmankatsomus on muuttunut, et mä luulisin vielä, että rakastamalla pystyy ihmisiä muuttamaan, mutta on niin sairaita, että niitä ei pysty pelastamaan.”

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tutkimusongelmana oli selvittää biologisen lapsen osallisuuden kokemuksia sijoitusprosessin alussa ja sijoituksen aikana. Osallisuus on laaja käsite ja sitä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Opinnäytetyön johtopäätökset teemme muokailleen osallisuuden portaita, koska niillä mitataan osallisuuden kokemuksen toteutumista kokonaisvaltaisesti. Lähtökohtana on se, mitä ylemmäs portaita kipuaa, sitä enemmän on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevien päätösten tekoon. Merkittävää osallisuuden kokemuksen onnistumisen kannalta on jokaisen henkilökohtainen tunne osallisuuden toteutumisesta. (Oranen n.d.) Portaiden avulla kuvaamme parhaiten osallisuuden kokemuksen toteutumista ja vastaamme tutkimusongelmaan.

Sijaisvanhemmuus koskee kaikkia perheenjäseniä ja siitä syystä jokaisen osallisen mielipiteellä on merkitystä. Sijoituksen onnistumisen kannalta tärkeää on biologisen lapsen mielipiteen selvittäminen. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden vanhemmat olivat keskustelleet asiasta lasten kanssa ja kysyneet heidän mielipidettään. Sijaissisarukset kokivat tulleeensa kuulluiksi. Vastausten perusteella voimme päätellä, että kohderyhmämme oli saavuttanut toisen portaan ja vaikuttamisen mahdollisuuden vanhempien suunnitellessa sijaisvanhemmuutta.

Tuloksista saimme vaikutelman, ettei viranomaistaho pidä biologisen lapsen mielipidettä merkityksellisenä perheisiin sijoitettaessa. Vaikuttaisi siltä, että sijoittajasosiaalityöntekijät ovat työssään niin kiireisiä, ettei heillä jää aikaa perheen biologisten lasten mielipiteiden kysymiselle ja kuulemiselle. Haastateltavat kokivat jääneensä PRIDE-valmennuksen ja sijoituksen aikana ulkopuolisiksi viranomaisten taholta. Tutkimustulosten perusteella voimme päätellä, ettei vastavuoroisuutta ole tapahtunut lapsen ja työntekijän välillä. Biologisten lasten huomioiminen ja prosessiin mukaan ottaminen olisivat myönteisiä tekijöitä perhesijoituksia suunniteltaessa sekä toteutettaessa. Biologisten lasten kuuleminen tilanteissa, joissa sijoitettu lapsi asuu jo perheessä, lisäisi sijaissisaruksen osallisuuden kokemusta sijoituksen aikana. Mielipiteen kysyminen ja kuuleminen lisäisi sijaissisarusten osallisuuden toteutumista portailla mitattaessa. Saamiemme vastausten perusteella käy ilmi, ettei osallisuuden portaikolla päästä eteenpäin toivotulla tavalla. Näin ollen sijaissisarusten kokemus osallisuudesta sijoitusprosessin aikana ei täyty viranomaistahon osalta.

Sijaissisarukset kokivat saaneensa vanhemmiltaan riittävästi tietoa sijoitettavasta lapsesta ja siitä, miten sijoitus voi vaikuttaa koko perheen elämään. Saamiemme vastausten pohjalta voimme päätellä vanhempien kertoneen totuudenmukaisesti uuden lapsen mahdolliset erityispiirteet ja –tarpeet. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, ettei vanhemmillakaan ole ollut aina riittävästi tietoa tulevasta lapsesta. Riittävä tiedonsaanti viranomaistaholta auttaisi perhettä valmistautumaan tulevaan sijoitukseen ja sitä myöten parantamaan sijaissisarusten osallisuutta sijoitusprosessissa.

Sijoitusprosessin alkuvaiheessa perheen biologiset lapset ovat harvoin aloitteentekijöitä ja aikuiset konsultteja. Sijaisvanhemmuus on pääsääntöisesti aikuisjohtoista ja tällöin lapset toimivat enemmän konsultin roolista käsin. Lapsen mielipidettä kuullaan ja se huomioidaan, mutta aikuiset tekevät perhettä koskevat päätökset. Sijoitusprosessin alussa lapset voidaan ottaa käytännöntasolla osaksi tulevan muutoksen toteutusta: esimerkiksi huonejärjestelyjä suunniteltaessa. Kolmannelle portaalle siirtyminen vaatii lisäksi aikuisen aloitekykyä ehdottaa sellaisia asioita, joita lapset kykenevät tekemään. Haastatteluiden pohjalta tällaisia vaikuttaisivat olevan erityisesti arkiset askareet. Sijaissisarusten osallisuus mahdollistui heidän saamansa vastuun myötä ja siten kokemus perheyhteisöön kuulumisesta lisääntyi.

Osallisuuden neljännellä portaalla vanhemmat ovat olleet päätöksentekijöitä sijaisvanhemmuuteen ryhtyessä. Kaikki haastateltavat on otettu osaksi prosessia ja he ovat päässeet yhdessä vanhempien kanssa suunnittelemaan ja toteuttamaan tulevaisuuttaan sijaisperheenä. Sijoitetun lapsen muutettua perheeseen sijaissisarukset kokivat asian pääsääntöisesti myönteisenä ja osallisuuden kokemusta vahvistavana tekijänä. Joidenkin sijoitettujen lasten haastava käytös oli kohdistunut sijaissisaruksiin ja se oli koettu kielteisenä asiana. Sijoitettujen lasten haasteista huolimatta sijaissisarukset tunnustivat heidät osaksi perheyhteisöä ja halusivat tukea heitä elämässä. Vaikuttaisi siltä, että sijaissisarusten saama vanhempien rakkaus ja turvallinen kiintymyssuhde edesauttoi ikävien asioiden selvittelyssä ja niiden ylitse pääsemisessä.

Sijoituksen jatkuessa siten, että se koetaan jokaisen osapuolen taholta myönteisenä ja osallisuutta lisäävänä tekijänä, sijaissisarusten mahdollisuus aloitteellisuuteen kasvaa. Perhetilanteen vakiintuessa positiivisena koettu vastuun lisääntyminen on kasvattanut haastateltavia. Vanhemmilta saatu huomio sekä heidän antamansa vastuu on koettu tärkeäksi ja ne ovat lisänneet sijaissisarusten myönteistä osallisuuden kokemusta perheessä. Sijaisvanhemmuuden rinnalla vanhemmat ovat kyenneet ottamaan huomioon

biologisten lastensa tarpeet ja vastaamaan niihin. Voimme todeta, että vanhempien sijaislapsiin käyttämä aika ei ole ollut pois sijaissisaruksilta, vaan se on koettu luonnollisena osana sijaislapsen hoitoa ja tukemista.

Kun suhde sijaislapseen koetaan myönteisenä ja vastavuoroisena, se tukee omaa osallisuutta perheessä. Sijaissisarukset ottivat vastuuta sijoitetuista lapsista ja halusivat toimia perheen edun mukaisesti. He halusivat antaa omaa aikaansa sijoitetulle lapselle ja he kokivat sen oman osallisuuden edistäjänä. Haastateltavat olivat osallisena perheyhteisössä täysivaltaisina toimijoina, ja vanhemmat kuuntelivat heidän mielipiteitään. Tässä suhteessa sijaissisarukset olivat saavuttaneet osallisuuden portaiden viidennen askelman. Voidaan todeta, että kokemukset sijoitetusta lapsesta ovat olleet pääsääntöisesti myönteisiä ja ne ovat osaltaan tukeneet osallisuuden toteutumista sijaissisaruksen kohdalla.

Osallisuuden kokemukset perheessä olivat vahvistaneet joidenkin haastateltavien näkemystä lastensuojelun kuulumisesta osaksi yhteiskuntaa. Sijaissisaruiden myötä nuoret olivat päässeet näkemään perheiden erilaisuutta ja sitä myöten heidän maailmankuvansa oli laajentunut. Kahden haastateltavan kohdalla sijaissisaruus oli innostanut hakeutumaan sosiaalialan koulutukseen. Itse sijaissisaruuksi ei voida kuitenkaan pitää ponnahduslautana sosiaalialalle.

8 Pohdinta

Sijaisperhetoiminta ja siihen rekrytoiminen on lisääntynyt viime vuosien aikana. Osaltaan tähän on ollut vaikuttamassa vuonna 2012 uudistettu lastensuojelulaki, joka edellyttää käyttämään perhesijoitusta ensisijaisena sijaishuollon muotona. Lastensuojelun sijaishuollon työntekijöinä olemme kiinnittäneet huomiota asian ympärillä käytävään keskusteluun. Huomiomme on kiinnittynyt siihen, että useimmiten sijaissisarusten ääni jää kuulumattomiin ja, ettei heitä koskevia laaja-alaisia tutkimuksia ole Suomessa tehty. Halusimme tutkia asiaa, sillä sijaissisarouden osallisuuden kokemusta ei ole aiemmin tutkittu myöskään opinnäytetöissä eikä pro graduissa. Opinnäytetyömme tarkoituksena olikin tutkia sijaissisarusten osallisuuden kokemuksia sijoitusprosessin alussa ja sijoituksen aikana.

Tutkimuksen aikana jouduimme miettimään omien kokemusten vaikutusta opinnäytetyön aiheeseen. Tiedostamme lastensuojelun asiakkaiden haasteellisuuden, mutta opinnäytetyön kannalta tärkeää oli erottaa omat kokemukset ja niistä nousevat tunteet tutkittavasta aiheesta. Koimme työn luotettavuuden kannalta merkitykselliseksi sen, että suhtautumisemme tutkittavaan asiaan on neutraalia. Valitessamme teorian yllätyimme siitä, miten vahvasti osallisuus liitetään marginaaliryhmiin, esimerkiksi lasten osallisuutta käsitellään usein lastensuojelun asiakkaiden osallisuuden toteutumisen kautta. Hämmäntävää oli myös huomata se, ettei ”tavallisten” lasten osallisuuden toteutumisesta puhuta meidän käyttämissä lähteissä.

Laadimme haastattelukysymykset osallisuuden teoriaan pohjautuen. Haastattelujen jälkeen kiinnitimme huomiota kysymysten asetteluun ja siihen, miten osan kysymyksistä olisi voinut muotoilla toisin. Pohdimme sitä, ohjasiko kysymyksen asettelu oletta-
maamme vastaukseen. Saamiemme vastausten perusteella voimme todeta haastateltavien kertoneen kokemuksistaan omin sanoin ja sitä saattoi osaltaan edesauttaa haastattelun keskusteleva tyyli. Tehdyillä kysymyksillä saimme tutkimuksen kannalta oleellista tietoa. Teoriaan pohjautuvien haastattelukysymysten avulla pystyimme vastaamaan tutkimusongelmaan. Jäimme kuitenkin miettimään, olisiko syvempi ja laaja-alaisempi perehtyminen teoriaan vaikuttanut kysymysten muotoiluun siten, että olisimme saaneet vielä syvällisempiä vastauksia sijaissisarudesta ja osallisuuden kokemuk-
sista siinä.

Tutkimuksen kannalta merkityksellistä on, että tutkittava tietää, mihin tutkimukseen hän on osallistumassa ja mihin tietoja käytetään. Tärkeää on myös tutkittavan vapaaehtoinen osallistuminen itseään koskevaan asiaan. (Hirsjärvi ym. 2009: 25.) Opinnäytetyömme perustuu haastateltavien henkilökohtaisiin kokemuksiin sijaissisaruuudesta, joten kävimme osallistujien kanssa läpi sen, miten tulemme tietoa käsittelemään ja käyttämään opinnäytetyössä. Yksi haastateltava pyysi haastattelukysymykset etukäteen vieraskielisyydestä johtuen. Lähetimme kysymykset hänelle, jotta saisimme tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon. Lisäksi halusimme tarjota hänelle mahdollisuuden osallistua tutkimukseen.

Haastattelut teimme yksilöhaastatteluina, koska ajattelimme aiheen olevan varsin henkilökohtainen. Tämän puolesta puhui myös se, että sijaissisaruksia oli yllättävän vaikea saada osallistumaan tutkimukseen. Ilmapiiri haastatteluissa oli rento ja keskustelu niissä oli vapautunutta. Tutkimukseen osallistujista meille jäi tunne, että he halusivat jakaa oman kokemuksensa muiden hyödyksi. Aiheen ollessa näin henkilökohtainen, jäimme miettimään olisiko ryhmähaastattelu tuonut tutkimukseen monipuolisuutta? Tiedostimme kuitenkin sen, että opinnäytetyöhön käytettävä aika on rajallista ja ryhmähaastattelun mahdollistaminen jokaisen osallistujan kesken olisi tuottanut liian suuren paineen aikatauluttamiselle. Tutkimuksen luotettavuuden ja yleistettävyyden kannalta tulee ottaa huomioon suppea tutkimusryhmä ja heiltä saatu aineisto. Osallisuuden kokemuksia voidaan yleistää näiden tutkittavien keskuudessa, mutta emme voi tehdä johtopäätöstä sen suhteen, että jokaisen sijaissisaruksen kokemus olisi yhtäläinen tutkimusryhmämme kanssa. Karkeasti voikin todeta, että opinnäytetyön luotettavuus perustuu sen tekijöiden rehellisyyteen omista valinnoista ja ratkaisuista tutkimusongelmaan vastattaessa (Vilka 2009: 158-159). Työssä olemme halunneet tuoda esiin haastateltavien kokemuksia, joten olemme kokeneet työmme ja lukijan kannalta tärkeäksi sen, että avaamme saamaamme aineistoa sellaisena kuin olemme sitä saaneet.

Opinnäytetyöprosessi on ollut oman oppimisemme kannalta antoisaa aikaa. Olemme prosessin eri vaiheissa tulleet tilanteisiin, joissa opinnäytetyön tarkoituksen ja aiheen ääreen palaaminen on vaatinut syventymistä. Teoreettista tietoa lisäämällä olemme saaneet kysymyksiimme vastauksia ja aiheen selkeällä rajaamisella helpottaneet työskentelyä prosessin edetessä. Haastatteluihin siirtymistä pidimme mielekkäänä asiana, sillä pääsimme konkreettisesti tutkittavan asian äärelle. Haastatteluiden aikana koimme, että vastavuoroisuus ja oma kiinnostus aihetta kohtaan lisäsivät haastateltavien luottoa meitä tekijöitä kohtaan. Aikuisilta nuorilta saadut vastaukset olivat rehellisen

oloisia ja ne osittain kumosivat mahdollisia mielikuviamme perheisiin sijoitettavista lapsista. Sijaissisarusten tapaaminen ja heiltä saatu tieto lisäsivät tietouttamme sijaisperhetoiminnasta. Uskomme sen hyödyttävän meitä työssä, sillä kohtaamme heidän kanssa samanlaisia lapsia ja nuoria omissa yksiköissämme. Toisaalta taas sijaisperhetoiminta on hyvin kaukana laitossijoituksista, sillä perheissä tehtävä työ on ympärivuorokautista ja kuten näissä meidän esimerkki perheissä, vastuu vanhemmilta jakautui kahden vanhemman varaan. Laitostyötä tehdään vuoroissa ja työn vieminen työntekijöiden kotiin ei ole tarkoituksenmukaista.

Sijaissisaruus näyttäytyy meille tutkimuksen myötä myönteisenä asiana, jolla voidaan katsoa olevan kauas kantoiset siivet. Sijaissisaruus ei pääty useinkaan täysi-ikäisyyteen, vaan luonnollista onkin, että perheeseen jää vielä asumaan sijoitettuja lapsia biologisten lasten aikuistuttua. Opinnäytetyötä tehdessä pääsimme kohtaamaan sellaisia nuoria aikuisia, jotka kokivat saaneensa sijaissisaruudesta jotain. Tutkimuksessa esitettyjen haastattelukysymysten lisäksi halusimme antaa sijaissisaruille mahdollisuuden lähettää terveiset sijaisperhetoimintaa suunnitteleville henkilöille. Meidän tavoitteena on tuoda esiin biologisten lasten kokemustietoutta sijaisperheiden kanssa työskentelevien tueksi ja työn kehittämiseksi. Mielestämme olisi tärkeää, että sijaissisarusten kokemuksista tehtäisiin laaja-alainen tutkimus, jonka avulla päästäisiin kehittämään sijaisperhetoimintaa.

Sijaissisarukset toivoisivat, että sijoitusta suunniteltaessa huomioitaisiin perheen kokonaistilanne aina biologisia lapsia myöten. Vanhempia tulisi ohjeistaa miettimään heidän omia lapsiaan ja heidän saamaa kasvatusta, sillä sijoitettujen lasten myötä perhe ei ole enää samanlainen. Vanhempien olisi hyvä tiedostaa sijoitetun lapsen myötä tulevat muutokset ja se, miten heidän omat lapset pystyvät vastaanottamaan muutokset arjessa. Erityisen tärkeäksi koettiin biologisten lasten psyykinen hyvinvointi ja sen kestävyys, sillä useimmat haastateltavat näkivät tilanteessa myös toisen puolen, sen miten epäonnistunut sijoitus vaurioittaa lisää myös sijoitettua lasta. Osa haastateltavista halusi painottaa myös sosiaalityöntekijöiden ammatillisuutta, pätevyyttä ja sijaisvanhemmiksi aikovien perheiden tuntemusta, sillä onnistuneella sijoituksella nähtiin olevan vaikutusta sijoituksen pysyvyydelle.

Osa tutkimukseen osallistuneista korosti myös sijoitettavien lasten iän huomioimista suhteessa sijaisvanhempiin. Nämä sijaissisarukset kokivat, ettei liian suuri ikäero mahdollista tasapainoista sijoitusta sijoitettavan lapsen ja sijaisvanhempien osalta. Lisäksi

toivottiin, että sijoitettaessa huomioitaisiin biologisten lasten eri kehitysvaiheet. Tätä perusteltiin sillä, että esimerkiksi uhmaikäinen lapsi tai murrosikäinen nuori tarvitsee vanhempia ja heidän huomiota, eikä aika tällöin riitä sijoitettujen lasten kanssa jaettavaksi.

Perheisiin sijoitetuilla lapsilla on omanlaisensa menneisyys ja he tuovat sen mukanaan sijaisperheeseen. Koko sijaisperheen hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää, että sijaissarukset otettaisiin tiiviimmin työskentelyyn mukaan myös sijoituksen aikana. Osallisuuden kokemusten vahvistamiseksi viranomaisten tulisi mahdollistaa sijaissisarusten osallistuminen suunnitteluun ja arviointiin. Tarvittaessa olisi myös suotavaa järjestää tuen saaminen työntekijöiltä sekä vertaisilta. Lasta sijoitettaessa tulisi kiinnittää huomiota siihen, millainen perhe on sopivin kullekin lapselle. Sijoitus koskee niin sijoitettavaa lasta, sijaisvanhempia kuin sijaissisaruksiakin, joten sijoituksen onnistumisen kannalta merkitykselliseksi tekijäksi nousee sijoituksen oikea-aikaisuus jokaisen osallisen kohdalla.

Lähteet

Aula, Marja Kaisa 2011. Lapsen paras aikuisen velvollisuutena. Teoksessa: Nurmi, Suvielise - Rantala, Kaisa (toim.) 2011. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hakkarainen, Pirjo 2007. Sijaissisaruus antaa ja ottaa! Pesäpuun lehti 1/2007. Verkko-dokumentti.

<http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lehdet/tiedote1_07_netti.pdf>

Luettu 20.4.2014.

Heino, Tarja 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Bardy, Marjatta. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Yliopistopaino Oy. 84-107.

Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystalvet. Perhehoito. Verkkodokumentti.

<<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu/perhehoito/sijaisperheeksi>> Luettu 13.4.2014.

Hirsjärvi, Sirkka - Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Höjer, Ingrid 2007. Sons and daughters of foster carers and the impact of fostering on their everyday life. Julkaisussa: Child and Family Social Work. 12 (1), 73 – 83. Verkko-dokumentti.

<<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.metropolia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=a60d43c3-4847-44a8-ba0d-52572794de44%40sessionmgr111&vid=5&hid=125>>

Luettu 29.1.2015.

Ketola, Jari (toim.) 2008. Sijoita perheeseen: Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisenä vaihtoehtona. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuoppala, Tuula – Säkkinen, Salla 2014. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tilastoraportti. Helsinki. Verkkodokumentti.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116946/Tr26_14.pdf?sequence=5>

Luettu 26.11.2014.

Lastensuojelu, sijaisperheeksi ryhtyminen. Helsingin kaupunki. Verkkodokumentti.

<<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/lastensuojelu/tuottaja/sijaisperhe>> Luettu 14.4.2014.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. Verkkodokumentti.

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelu>>Luettu 15.4.2014.

Lastensuojelun käsikirja 2014. Sijaishuolto. Verkkodokumentti.

<<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>> Luettu

10.4.2014.

Markkanen, Leea 2003. Perhehoidon tukena 20 vuotta. Jyväskylä: Perhehoitoliitto ry.

Mäkelä, Jukka 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa: Nurmi, Suvielise - Rantala, Kaisa (toim.) 2011. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Nivala, Elina 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa: Tanskanen, Ilona – Timonen-Kallio, Eeva (toim.) 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 51. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print.

Nurmi, Suvielise 2011. Teoksessa: Nurmi, Suvielise - Rantala, Kaisa (toim.) 2011. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Oranen, Mikko 2014. Lastensuojelunkäsikirja. Osallisuus. Verkkodokumentti.

<<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>>

Luettu 12.4.2014.

Perhehoidon palkkiot ja korvaukset vuonna 2015. Kuntainfo. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkodokumentti. <<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1870180>>Luettu 14.2.2015.

PRIDE –valmennus ja valinta 2007. Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto. Verkkodokumentti.
< <http://www.hel.fi/static/sote/lasu/esitteet/pride-valmennus.pdf> > Luettu 13.4.2014.

Pesäpuu Ry. Verkkodokumentti. <<http://www.pesapuu.fi/pride-ohjelma/pride-valmennus/>> Luettu 24.1.2015.

Pulma, Panu - Turpeinen, Oiva 1987. Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Saastamoinen, Kati. (2010) Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Sosiaalityön käsikirja 2011. Kananoja, Aulikki - Lähteinen, Martti - Marjamäki, Pirjo 2011. Tallinna. Tietosanoma.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveystalvet. Lastensuojelu. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveystalvet/sosiaalitalvet/lastensuojelu> Luettu 8.3.2015.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Verkkodokumentti.
<https://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko> Luettu 13.4.2014.

Younes, Maha N. - Harp, Michele 2007. Addressing the Impact of Foster Care on Biological Children and Their Families. Child Welfare 7-8/2007 vol. 86. Verkkodokumentti.
<<http://burnside.slimlib.com.au:81/docs/AddressingTheImpactOfFosterCareOnBiologicalChildrenAndTheirFamilies.pdf>> Luettu 3.1.2015.

Haastattelukysymykset

Taustaa

Minkä ikäinen olit silloin, kun perheeseesi muutti sijaislapsi?

Kuinka kauan olet elänyt sijaissisarena?

Miten monta sijaissirusta sinulla on ollut?

Vaikuttamisen mahdollisuus ja kuulluksi tuleminen

Saitko vaikuttaa päätökseen sijaisperheeksi alkamisen suhteen?

Miten mielipiteesi huomioitiin?

Tiedonsaanti

Miten sinua valmistettiin sijaissisaruksen tuloon?

Millaista tietoa sait perheeseesi sijoitettavasta lapsesta?

Mitä ajatuksia uuden perheenjäsenen muutto sinussa herätti?

Kuuluminen perheyhteisöön

Millaisena koet asemasi perheessä sijoituksen aikana?

Koetko saaneesi vanhemmilta samalla tavalla huomiota kuin ennen sijaissisaruksen muuttoa?

Millainen suhde sinulla on muodostunut sijaissisaruksen kanssa?

Koetko sijaissisarouden muuttaneen sinua ihmisenä?

Kehittämisideoita

Haluaisitko lähettää terveisiä sijaisperhetoimintaan?